

Entre tanto y como augurio del galardón divino, os damos, afectuosamente á vosotros, Venerables Hermanos, Clero y pueblo confiado á vuestro cuidado, nuestra bendición Apostólica.

Dado en Roma, en San Pedro á 29 de Junio de 1881, año cuarto de Nuestro Pontificado.

LEON XIII, PAPA.

EPISTOLA ENCYCLICA

DE POLITICO PRINCIPATU

LEO PP. XIII

VENERABILES FRATRES

SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

DUTURNUM illud terribilissimumque bellum, adversus divinam Ecclesiae auctoritatem susceptum, illuc, quo proclive erat, evasit; videlicet in commune periculum societatis humanae, ac nominatim civilis principatus, in quo salus publica maximo nititur. — Quod hac potissimum aetate nostra factum esse apparet. Cupiditates enim populares quamlibet imperii vim audacius hodie recusant, quam antea: et tanta est passim licentia, tam crebrae seditiones ac turbae, ut iis qui res publicas gerunt non solum denegata saepe obtemperatio, sed ne satis quidem tutum incolumitatis praesidium relictum esse videatur. Diu quidem data est opera, ut illi in contemptum atque odium venirent multitudini, conceptaeque flammis invidiae iam erumpentibus, satis exiguo intervallo summorum principum vita pluries est aut occultis insidiis aut apertis latrociniiis ad internecionem expulsa. Cohorruit tota nuper Europa ad potentissimi Imperatoris infandam necem: attonitisque adhuc prae sceleris magnitudine animis, non verentur perditum homines in ceteros Europae principes minas terroresque vulgo iactare.

Haec, quae sunt ante oculos, communium rerum discrimina, gravi Nos sollicitudine afficiunt, cum securitatem principum et tranquillitatem imperiorum una cum populorum salute propemodum in singulas horas periclitutem intueamur. — Atqui tamen religionis christianae divina virtus stabilitatis atque ordinis egregia firmamenta reipublicae peperit, simul ac in mores et instituta civitatum penetra- vit. Cuius virtutis non exiguus neque postremus fructus est aequa et sapiens in principibus et populis temperatio iurium atque efficiorum.

Nam in Christi Domini praeceptis atque exemplis mira vis est ad continendos tam qui parent, quam qui imperant in officio, tuendamque inter ipsos eam quae maxime secundum naturam est, conspirationem et quasi concentum voluntatum, unde gignitur tranquillitas atque omni perturbatione carens rerum publicarum cursus. — Quapropter cum regendae Ecclesiae catholicae, doctrinarum Christi custodi et interpreti, Dei beneficio praesediti simus, auctoritatis Nostrae esse iudicamus, Venerabiles Praetres, publicae commemorare quid a quoquam in hoc genere officii catholicae veritatis exigat; unde illud etiam emerget, qua via et qua ratione sit in tam formidoloso rerum statu salutis publicae consulendum.

Etsi homo arrogancia quaedam et contumacia incitatus frenos imperii depellere saepe contendit, numquam tamen esse qui potuit ut nemini pareret, Praeesse aliquos in omni consociatione hominum et communitate cogit ipsa necessitas; ac principio vel capite, a quo regatur, destituta societas dilabatur et finem consequi prohibetur, cuius gratia nata et constituta est. — Verum si fieri non potuit, ut a mediis civitatis politicae potestas tolleretur, certe libuit omnes artes adhibere ad vim eius elevandam, maiestatemque minuendam; idque maxime saeculo XVI, cum infesta opinionum novitates complures infatuavit. Post illud tempus non solum ministrari sibi libertatem largius, quam par esset, multitudo contendit; sed etiam originem constitutionemque civilis hominum societatis visum est pro arbitrio configere. Immo recentiores perplures, eorum vestigiis ingredienti qui sibi superiore saeculo philosophorum nomen inscripserunt, omnem inquit potestatem a populo esse; quare qui eam in civitate gerunt, ab his non uti suam gerit sed ut a populo sibi mandatam, et hae quidem lege, ut populi ipsius voluntate, a quo mandata est, revocari possit. Ab his vero dissentiunt catholici homines, qui ius imperandi a Deo repetunt, velut a naturali necessarioque principio.

Interest autem attendere hoc loco, eos, qui reipublicae praefuturi sint, posse in quibusdam causis voluntate iudicioque deligi multitudinis, non adversante neque repugnante doctrina catholica. Quo sane detecto designatur princeps, non conferuntur iura principatus; neque mandat imperium, sed statuitur a quo sit gerendum. — Neque hio quaeserit de rerum publicarum modis: nihil enim est, cur non Ecclesiae probeletur aut unus aut plurimum principatus, si modo iustus sit, et in communem utilitatem intentus. Quamobrem salva iustitia, non prohibentur populi illud sibi genus comparare reipublicae, quod aut ipsorum ingenio, aut maiorum institutis moribusque magis apte conveniat.

Revera humani potentatus in Deo esse fontem, libri Veteris Testamenti pluribus locis praeclearè confirmant. *Per me reges regnant... per me principes imperant et potentes docerunt iustitiam* (1). Atque

(1) Fro VIII, 18-19.

alibi: *Praebeamus aures vos, qui continetis nationes.... quoniam data est a Deo potestas vobis, et virtus ab Altissimo* (1). Quod libro Ecclesiastici idem continetur. *Id unquamquam gentem Deus praeposuit rectorem* (2). — Ista tamen, quae Deo auctore didicerant, paulatim homines ab ethenica superstitione deducti sunt; quae sicut veras rerum species et notiones complures, ita etiam principatus germanam formam pulchritudinemque corrupit. Postmodò ubi Evangelium christianum affulsit, veritati veritas cessit, rursusque illud dilucere coepit, unde omnis auctoritas menat, nobilissimum divinumque principium. — Prae se ferenti atque ostentanti Praesidi romano absolventi condemnandi potestatem, Christus Dominus, *non haberes*, respondit, *potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper* (3). Quem locum S. Augustinus explanans, *Discamus*, inquit, *quod dixit, quod et per Apostolum docuit, quia non est potestas nisi a Deo* (4). Doctrinae enim praeceptisque Iesu Christi Apostolorum incorrupta vox resonavit tamquam imago. Ad Romanos, principum ethenorum imperio subiectos, Pauli est excelsa et plena gravitatis sententia: *Non est potestas nisi a Deo; ex quo tamquam ex causa illud concludit: Princeps Dei minister est* (5).

Ecclesiae Petres, hanc ipsam, ad quam fuerant instituti, doctrinam profiteri ac propagare diligenter studuerunt. Non tribuamus, S. Augustinus ait, *dandi regni et imperii potestatem nisi vero Deo* (6). In eandem sententiam S. Iohannes Chrysostomus, *Quod principatus sint*, inquit, *et quoniam alii imperant, alii subiecti sint, neque omnia casu at temere ferantur, ... divinae esse sapientiae dico* (7). Id ipsum S. Gregorius Magnus testatus est inquitens: *Potestatem Imperatoribus ac regibus caelitus datam fatemur* (8). Immo sancti Doctores eadem praecepta etiam naturali rationis lumine illustranda susceperunt, ut vel iis, qui rationem solum ducem sequuntur, omnino videri recta esse vera debeant. — Et sane homines in civili societate vivere natura iubet, seu verius auctor naturae Deus: quod perspicue demonstrant et maxima societatis cencilatrix loquendi facultas et innatae appellationes animi perplures, et res necessariae multae ac magni momenti, quas solitarii assequi homines non possunt, iuncti et consociati cum alteris assequuntur. Nunc vero, neque existere neque intelligi societas potest, in qua non aliquis temperet singulorum voluntates et velut unum fiat ex pluribus, eoque ad commune bonum recte atque ordine impellat: voluit igitur Deus ut in civili societate essent, qui multitudini imperarent. — Atque illud etiam magnopere valet, quod ii, quorum auctoritate reipublica administratur, debent civis ipsa posse cogere ad parendum, ut his plane peccatum sit non parere. Nemo autem hominum habet in se aut ex se, unde possit huiusmodi imperii vinculis liberam ceterorum voluntatem constringere. Unice rerum

(1) Sap. VI, 3, 4-2; Eccli. XVII, 14-3; Ican. XIX, 11-(4) Trct. CXVI, in Ican. n. 5-5. Ad Rom. XIII, 1, 4-(6) De Civ. Dei, lib. V, cap. 21-7; In epist. ad Rom. homil. XXIII, n. 1, -8; Epist. lib. II, epist. 61.

omnium procreatori et legislatori Deo ea potestas est: quam qui exercent, tamquam a Deo secum communicatam exerceant necesse est. *Unus est legislator et iudex, qui potest perdere et liberare* (1). Quod perspicitur idem in omni genere potestatis. Eam, quae in sacerdotibus est, proficisci a Deo tam est cognitum, ut ii apud omnes populos ministri et habeantur et appellentur Dei. Similiter potestas patrumfamilias expressam retinet quaedam effigiem ac formam auctoritatis, quae est in Deo, a quo *omnis paternitas in caelis et in terra nominatur* (2). Isto autem modo diversa genera potestatis miris inter se habent similitudines, cum quidquid uspiam est imperii et auctoritatis, eius ab uno eodemque mundi officio et domino, qui Deus est, origo ducatur.

Qui civilem societatem a libero hominum consensu natam volunt ipsius imperii ortum ex eodem fonte petentes, de iure suo inquirunt aliquid unumquemque cessisse, et voluntate singulos in eius se contulisse potestatem, ad quem summa illorum iurium pervenisset. Sed magnus est error non videre, id quod manifestum est, homines, cum non sint solivesgum genus, citra liberam ipsorum voluntatem ad naturalem communitatem esse natos: ac praeterea pactum, quod praedicant, est aperte commentitium et fictum, neque ad impediendum valet politicae potestati tantum virium, dignitatis, firmitudinis, quantum tutela rei publicae et communes civium utilitates requirunt. Ea autem decora et praesidia universe tunc solum est habiturus principatus, si a Deo augusto sanctissimoque fonte manare intelligatur.

Qua sententia non modo verior, sed ne utilior quidem reperi ulla potest. Etenim potestas rectorum civitatis, si quaedam esse divinae potestatis communicatio, ob hanc ipsam causam continuo adipiscitur dignitatem humana maiorem: non illam quidem impiam et perabsurdam, imperatoribus ethnicis divinos honores affectantibus aliquando expetitam, sed veram et solidam, eamque dono quodam acceptam beneficioque divino. Ex quo subesse cives et dicto audientes esse principibus, uti Deo, oportebit non tam poenarum formidine, quam verecundia maiestatis, neque assentationis causa, sed conscientia officii. Qua re stabit in suo gradu longe firmissimum collocatum imperium. Etenim istius vim officii sentientes, cives, fugiant necesse est improbitatem et contumaciam, quia sibi persuasum esse debet, qui politicae potestati resistunt, hos divinae voluntati resistere; qui honorem recusant principibus, ipsi Deo recusare.

Ad hanc disciplinam Paulus Apostolus Romanos nominatim erudit; ad quos de adhibenda summis principibus reverentia scripsit tanta cum auctoritate et pondere, ut nihil gravius praecipi posse videatur. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt..... Ideo necessitate subditi*

(1) Iacob, IV, 12.—(2) Ad Ephes. III, 15.

estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam (1). Et consentiens est Principis Apostolorum Petri in eodem genere praecleara sententia: *Subiecti estote omni humanae creaturae propter Deum, sive regi quasi praecellenti, sive ducibus tamquam a Deo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, quia sic est voluntas Dei* (2).

Una illa hominibus causa est non parendi, si quid ab iis postuletur quod cum naturali aut divino iure aperte repugnet: omnia enim, in quibus naturae lex vel Dei voluntas violatur, aequae nefas est imperare et facere. Si cui igitur usveniat, ut alterutrum malle cogatur, scilicet aut Dei aut principum iussa negligere, Iesu Christo parendum est reddere iubenti *quae sunt Caesaris Caesari, quae sunt Dei Deo* (3), atque ad exemplum Apostolorum animose respondendum: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (4). Neque tamen est, cur abieciisse obedientiam, qui ita se gerant, arguantur; etenim si principum voluntas cum Dei pugnat voluntate et legibus, ipsi potestatis suae modum excedunt, iustitiamque pervertunt: neque eorum tunc valere potest auctoritas, quae, ubi iustitia non est, nulla est.

Ut autem iustitia retineatur in imperio, illud magnopere interest, eos qui civitates administrant intelligere, non privati cuiusquam commodo politicam potestatem esse natam; procuratorumque rei publicae ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, geri oportere Principes a Deo optimo maximo, unde sibi auctoritas data, exempla sumant: eiusque imaginem sibi in administranda republica proponentes, populo praesint cum sequitate et fide, et ad eam, quae necessaria est, severitatem paternam caritatem adhibeant. Huius rei causa sacrarum Litterarum oraculis monentur, sibi metipsis Regi regum et Domino dominantium aliquando rationem esse reddendam; si officium deseruerint, fieri non posse ut Dei severitatem ulla ratione effugiant. *Altissimus interrogabit opera vestra et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicasti..... horrende et cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum his qui praesunt fiet... Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et aequaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio* (5).

Quibus praecceptis rempublicam tuentibus, omnis seditionum vel causa vel libido tollitur: in tuto futura sunt honos et securitas principum, quies et salus civitatum. Dignitati quoque civium optime consulitur: quibus in obedientia concessum est decus illud retinere, quod est homines excellentiae consentaneum. Intelligunt enim, Dei iudicio non esse servum neque liberum; unum esse Dominum omnium, divitem in omnes qui innocant illum (6), se autem idcirco su-

(1) Ad Rom. XIII, 1, 2, 5.—(2) I Petr. II, 13-15.—(3) Matth. XXII, 21.—(4) Actor, V, 29.—(5) Sap. VI, 4, 5, 6, 8, 9.—(6) Ad Rom. X, 12.

besse et obtemperare principibus, quod imaginem quodammodo referant Dei, cui *seruire regnare est*.

Hoc vero semper egit Ecclesia ut christiana ista civilis potestatis forma non mentibus solum inhaeresceret sed etiam publica populorum vita moribusque exprimeretur. Quamdiu ad gubernacula reipublicae imperatores ethnici sederunt, qui assurgere ad eam imperii formam, quam adumbravimus, superstitione prohibebantur, instillare illam studuit mentibus populorum, qui simul ac christiana instituta susceperant, ad haec ipsa exigere vitam suam velle debebant. Itaque pastores animarum, exempla Pauli Apostoli renovantes, cura et diligentia summa populis praecipere consueverunt, *principibus est potestatibus subditos esse dicto obedire* (1); item orare Deum pro oculis hominibus, sed nominatim *pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, hoc enim acceptum est coram Salvatore nostro Deo* (2). Atque ad hanc rem omnino praeclara documenta Christiana veteres reliquerunt: qui cum ab imperatoribus ethnicis iniustissime et crudelissime vexarentur, nunquam tamen praetermiserunt gerere se obedientes et submissae, plane ut illi crudelitati, isti obsequio certare viderentur. Tanta autem modestia, tam certa parendi voluntas plus erat cognita, quam ut obscurari per calumniam malitiamque inimicorum posset. Quamobrem qui pro christiano nomine essent apud imperatores publice caussam ducturi, si hoc potissimum argumento iniquum esse convincebant in christianos animadvertere legibus, quod in oculis omnium convenienter legibus in exemplum viverent. Marcum Aurelium Antonium et Lucium Aurelium Commodum filium eius sic Athenagoras confidenter alloquebatur: *Sinitis nos, qui nihil mali patramus, immo omnium..... piissime iustissimeque cum erga Deum, tum erga imperium vestrum nos gerimus, exagitari, rapi, fugari* (3). Pari modo Tertullianus laudi christianis aperte dabat, quod amici essent Imperio optimi et certissimi ex omnibus: *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens a Deo suo constitui, necesse est ut ipsum diligit et recreat et honoret et salvum velit cum toto romano imperio* (4). Neque dubitabat affirmare, in imperii finibus tanto magis numerum mihi ut inimicorum consuevisse, quanto cresceret christianorum. *Nunc pauciores hostes habetis prae multitudine christianorum, pene omnium civitatum pene omnes cives christianos habendo* (5). Praeclarum est quoque de eadem re testimonium in *Epistola ad Diognetum*, quae confirmat, solitos eo tempora christianos fuisse non solum inservire legibus, sed in omni officio plus etiam ac perfectius sua sponte facere, quem cogentur facere legibus. *Christiani obsequuntur legibus, quae sanctae sunt, et suae vitae genere leges superant*.

Alia sane causa erat tum, cum a fide christiana, aut quoquo modo ab officio deficere Imperatorum edictis ac Praetorum minis iube-

(1) Ad Tit. III, 1.—(2) 1 Tjmoth. II, 1-2.—(3) Legat. pro Christianis.—(4) Apolog. n. 33.—(5) Apolog. n. 37.

rentur; quibus temporibus profecto displicere hominibus quam Deo maluerunt. Sed in iis ipsis rerum adiunctis tantum sperat ut quicumque seditiose facerent maiestatemve imperatoriam contemnerent, ut hoc unum sibi sumerent, scire profiteri, et christianos esse et nolle mutare fidem ullo modo. Ceterum nihil de resistendo cogitabant; sed placide atque hilare sic ibant ad tortoris equuleum, ut magnitudinem cruciatuum magnitudo concederet.—Neque absimili ratione per eadem tempora christiani vis institutorum spectata est in militia. Erat enim militia christiani summam fortitudinem cum summo studio coniungere disciplinae militaris: animique excelentiam immobili erga principem fide cumulare. Quod si aliquid rogaretur quod non esset honestum, ut Dei iura violare, aut in insontes Christi discipulos ferrum convertere, tunc quidem irreperta facere recusabat, ita tamen ut discedere ab armis atque emori pro religione mollet, quam per seditionem et turbas auctoritati publice repugnare.

Postea vero quam respublicae principes christianos habuerunt, multo magis Ecclesia testificari ac praedicere institit, quantum in auctoritate imperantium inesset sanctitatis: ex quo futurum erat, ut populis, cum de principatu cogitarent, sacrae eiusdem maiestatis species occurreret, quae ad maiorem principum cum verecundiam tum amorem impelleret. Atque huius rei causa, sapienter providit, ut reges sacrorum solemnibus inliantur, quod erat in Testamento Veteri Dei auctoritate constitutum.—Quo autem tempore civilis hominum societas, tamquam e ruinis excitata imperii romani, in spem christinae magnitudinis revixit, Pontifices Romani, imperio sacro, politiam potestatem singulari ratione consecraverunt. Maxima quidem ea fuit nobilitatis ad principatum accessio: neque dubitandum quin magnopere illud institutum et religiose et civili societati semper fuisset profuturum, si quod Ecclesia spectabat, idem principes et populi semper spectavi sent.—Et sane quietae res et salis prosperae permanserunt quamdiu inter utramque potestatem concors amicitia permansit. Si quid tumultuando peccarent populi, praesto erat conciliatrix tranquillitatis Ecclesia, quae singulos ad officium vocaret, vehementioresque cupiditates partim lenitate, partim auctoritate compeceret. Similiter si quid in gubernando peccarent principes, tum ipsa ad principes adire, et populorum iura, necessitates, recta desideria commemorando, aequitatem, clementiam, benignitatem susdere. Qua ratione pluries est impetratum, ut tumultum et bellorum civilium pericula prohiberentur.

Contra inventae a recentioribus de potestate politicae doctrinae magnas iam acerbitates hominibus attulerant, metuedumque ne extrema malorum afferant in posterum. Etiam ius imperandi nolle ad Deum referre auctorem, nihil est aliud quam politicae potestatis et pulcherrimum splendorem velle deletum et nervos incisos. Quod autem iniquum ex arbitrio illam pendere multitudinis, primum opinione falluntur; deinde nimium levi ac flexibili fundamento statuum principatum. His enim opinionibus quasi stimulis incitatae populares

cupiditates sese efferent insolentius, magnaque cum pernicie reipublicae ad caecos motus, ad apertas seditiones proclivi cursu et facile delabentur. Revera illam, quam *Reformationem* vocant, cuius adiutores et duces sacram civilemque potestatem novis doctrinis funditus oppugnaverunt, repentini tumultus et audacissimae rebellionis praesertim in Germania consecutae sunt: idque tanta cum domestici deflagratione belli et caede, ut nullus pene locus expers turberum et cruoris videretur. — Ex illa haeresi ortum duxit saeculo superiore falsi nominis philosophia, et ius quod appellant *nocum*, et imperium populare, et modum nesciens, licentia, quam plurimi solam libertatem putant. Ex his ad finitimaspestes ventum est, silicet ad *Communismum*, ad *Socialismum*, ad *Nihilismum*, civilis hominum societatis terrima portenta ac pene funera. Atqui tamen tantorum malorum vix nimis multi dilatare conantur, ac per speciem iuvandae multitudinis non exigua iam miseriarum incendia excitaverunt. Quae hic modo recordamur, ea nec ignota sunt nec valde longinqua.

Hoc vero est etiam gravius, quod non habent principes in tantis periculis remedia ad restituendam publicam disciplinam pacandosque animos satis idonea. Instruunt se auctoritate legum, eosque, qui rempublicam commovent, severitate poenarum coercendos putant. Recte quidem: sed tamen serio considerandum est, vim nullam poenarum futuram tantam, quae conservare respublicas sola possit. Metus enim, ut praecelere docet sanctus Thomas, *et debile fundamentum; nam qui timore subduntur, si occurrat occasio qua possint impunitatem sperare, contra praesidentes insurgunt eo ardentius, quo magis contra voluntatem ex solo timore cohibentur. Ac praeterea ex nimio timore plerique in desperationem incidunt: desperatio autem audacter ad quaelibet attentanda praecipitat* (1). Quae quam vera sint, satis experiendo perspeximus. Itaque obediendi alioquem et efficaciorum causam adhibere necesse est, atque omnino statuere, nec legum esse posse fructuosam severitatem, nisi homines impellantur officio, salutarique metu Dei permoveantur. Id autem imperare ab illis maxime religio potest, quae sua vi in animos influit, ipsasque hominum lecti voluntates, ut eis, a quibus ipsi reguntur, non obsequio solum, sed etiam benevolentia et caritate adhaerescant, quae est in omni hominum coetu optima custos incolunitatis.

Quamobrem egregie Pontifices Romani communi utilitate servisse iudicandi sunt, quod *Noxatorum* frangendos semper curaverunt timidus inquietosque spiritus, ac persepe monuerunt, quantum ii sint civili etiam societati periculosi. Ad hanc rem digna, quae commemoretur, Clementis VII sententia est ad Ferdinandandum Bohemiae et Hungariae regem. *In hac fidei causa tua etiam et ceterorum principum dignitas et utilitas inclusa est, cum non possit illa concelli quin vestrarum etiam rerum labefactionem secum trahat; quod clarissime in locis istis aliquot perspectrum sit.* — Atque in eodem

(1) De Regim, Princip 1, 1, cap. 10.

genere summa providentia et fortitudo enituit Decessorum Nostrorum, praesertim autem Clementis XII, Benedicti XIV, Leonis XII, qui cum consequentibus temporibus pravarum doctrinarum pestis latius sei peret *sectarumque* audacia inualesceret. opposita auctoritatis suae a litum illis intercludere conati sunt. — Nos ipsi pluries denunciavimus quam gravia pericula impendeant, simulque indicavimus, quae sit eorum propulsandorum ratio optima. Principibus ceterisque rerum publicarum moderatioribus praesidium religionis obtulimus, populosque hortati sumus, ut summorum honorum copia, quam Ecclesia suppeditat, maxime uterentur. Id nunc agimus, ut ipsum illud praesidium, quo nihil est validius, sibi rursus oblatum principes intelligant: eosque vehementer in Domino hortamur, ut religionem tueantur, et, quod interest etiam reipublicae, ea Ecclesiam libertate frui posse sinant, qua sine iniuria et communi pernicie privari non potest. Praefecto Ecclesia Christi neque principibus potest esse suspecta, neque populis invisa. Principes quidem ipsa monet se qui iustitiam, nullaque in re ab officio declinare: at simul eorum roborat multisque rationibus adjuvat auctoritatem. Quae in genere rerum civilium versantur, ea in potestate supremoque imperio eorum esse agnoscit et declarat: in iis quorum iudicium, diversam licet ob causam, ad sacram civilemque pertinet potestatem, vult existere inter utramque concordiam, cuius beneficio funestae utriusque contentiones devitantur. Ad populos quod spectat, est Ecclesia salutis cunctorum hominum nata, eosque semper dilexit uti parens. Ea quippe est, quae caritate praeunte mansuetudinem animis impertit, humanitatem moribus, aequitatem legibus: atque honestae libertati nupiam inimica tyrannicum dominatum semper detestari consuevit. Hanc, quae insita in Ecclesia est, bene merendi consuetudinem paucis praecelere expressit sanctus Augustinus: *Docet (Ecclesia) reges prospicere populis, omnes populos se subdere regibus: ostendens quemadmodum et non omnibus omnia, et omnibus caritas, et nulli debetur iniuria* (1).

His de causis opera vestra, Venerabiles Fratres, valde utilis ac plane salutaris futura est, si industriam atque opes omnes, quae Dei munere in vestra sunt potestate, ad deprecanda societatis humanae vel pericula vel incommoda Nobiscum contuleritis. — Curate ac provide, ut quae de imperio deque obediendi officio ab Ecclesia catholica praecipuntur, ea homines et plane perspecta habeant, et ad vitam agendam diligenter utantur. Vobis auctoribus et magistris, saepe populi moneantur fugere velites sectas, a coniurationibus, abhorrore, nihil seditiose agere: iidemque intelligant, qui Dei causa parent imperantibus, eorum esse *rationalibile obsequium*, generosam obedientiam. Quoniam vero Deus est, qui *dat salutem* in regibus, (2), et concedit populis conquescere in *pulchritudine pacis* et in *tabernaculis fiducia* et in *requie opulenta* (3). Ipsum necesse est orare at-

(1) De morib. Eccl. lib. I, cap. 30. — (2) Psal. CXLIII, 11. — (3) Isai. XXXII, 18.

que obscurare, ut omnium mentes ad honestatem veritatemque flectat, iras compestat, optata diu pacem tranquillitatemque orbi terrarum restituat.

Quo autem spes firmior sit impetrandi, deprecatores defensoresque salutis edhibeamus, Mariæ Virginem magnam Dei, parentem, auxilium christianorum, tutelam generis humani: S. Iosephum costissimum sponsu eius, cuius patrocinio plurimum uniuersa Ecclesia confidit; Petram et Paulum principes Apostolorum, custodes et vindices nominis christiani.

Interca divinorum munerum auspiciam Vobis omnibus, Venerabiles Fratres, Clero et populo fidei vestrae commisso Apostolicam Benedictionem persmanenter in Domino impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die XXIX Iunii anno MDCCCLXXXI, Pontificatus Nostri anno quarto.

LEO PP. XIII.

EPÍSTOLA ENCÍCLICA

En la que se lamenta de los males que afligen á Italia, y propone los remedios oportunos.

LEON P. XIII.

Venerables Hermanos: Salud y bendición apostólica.

AUNQUE Nos, por la autoridad y grandeza del apostólico Ministerio, extendemos cuanto es posible la vigilancia y caridad nuestra á toda la Iglesia y cada una de sus partes, actualmente, de especial manera, nuestros cuidados y pensamientos se vuelven á Italia.

Nuestros pensamientos y desvelos se dirigen á cosas más altas que las humanas, puesto que nos preocupa y produce gran cuidado la salvación eterna de las almas, en la cual es tanto más necesario que continuamente se emplee todo nuestro celo, cuanto mayores son los peligros á que la vemos expuesta.

Si en todos tiempos fueron graves en Italia peligros semejantes, no es dudoso que en el día de hoy son gravísimos, puesto que el estado mismo de la cosa pública es grandemente funesto para el bienestar de la Religión.

Lo cual profundamente conturba nuestro ánimo, puesto que Nos unen vinculos de especial relación con esta Italia, en que Dios colocó la Sede de su Vicario, la Cátedra de la verdad y el centro de la Unidad católica. Ya otras veces hemos amonestado al pueblo italiano á que estuviese en guardia, y todos comprendiesen cuáles son los propios deberes en tanto riesgo.